

PŘÍRODA A BYZNYS. JAK JE PROPOJIT, ABY TO DÁVALO SMYSL?

ELIŠKA KOLOMAZNÍKOVÁ, FILIP LYSÁK

Mgr. ELIŠKA KOLOMAZNÍKOVÁ
Titulem a prvotní profesí novinářka, naposledy působící v redakci vědy České televize, kde se věnovala popularizaci přírodních věd. Slabost pro smysluplné projekty v kombinaci s rodinným zázemím ornitologů, ekologů a (osvícených) sokolníků, ji pak dovedla do Refugia, kde zodpovídá za veškerý obsah, komunikaci a projektový management.

Mgr. FILIP LYSÁK

Po studiu ochrany a tvorby ŽP se na přelomu tisíciletí začal systematicky věnovat prvním projektům. Od té doby mu jich rukama prošly desítky, vč. obnovy slatinných biotopů v EVL Loučeňské rybníčky, jihomoravských slanisek Dobré Pole a Novosedly a také rašeliniště v Přírodní rezervaci Chvojnov. V Refugiu zastává roli hlavního ekologa, což obnáší zejména výběr a posuzování lokalit, plánování managementu a tvorbu revitalizačních projektů.

Dny, během kterých dáváme dohromady tento článek, jsou extrémně napjaté. Je půlka června a v Evropském parlamentu právě skončilo první rozhodující hlasování o EU Nature Restoration Law (NRL). Poslanci výboru pro životní prostředí rozhodovali o tom, jestli celé nařízení nesmést ze stolu. To se naštěstí nestalo, pracně vytvářený návrh ale přežil o jediný hlas.

V době krizí, které teď cloumají světem, je NRL snadným terčem. Jeho kritici, na půdě Evropského parlamentu zejména konzervativní Evropská lidovecká strana (EPP), argumentují – dle očekávání – obrovskými škodami pro zemědělce, rybáře a lesní hospodáře. Varují přitom před destabilizací dodavatelského řetězce a dramatickým zdražením už tak drahých potravin.

Na druhé straně barikády se neziskové organizace a vědci snaží vysvětlit, že to tak

není, a vydávají řadu informačních kampaní opřených o data z výzkumů. Vzniká také řada petic a prohlášení, mezi jejichž autory nejsou jen výše zmínění, ale také velcí hráči soukromého sektoru.

Jedním příkladem za všechny může být prohlášení „*Our nature, our business*“ (our-natureourbusiness.eu), ve kterém figuruje téměř stovka nezanedbatelných evropských firem, od Ikey přes Nestlé, Danone, Coop a SPAR po Coca Colu. Společně označují NRL za „*příležitost, jak může naše generace pomoci konkrétních a účinných kroků zvrátit průběh úpadku biodiverzity a klimatických změn*“.

OPORA GIGANTŮ

Proč je toto důležité? Není to poprvé, co se byznys postavil za Nařízení o obnově přírody. Když v únoru roku 2022 začala

Tořič čmelákovitý na lokalitě v Bílých Karpatech. Foto: vlastní archiv

Snímek z fotopasti, která na naší lokalitě u obce Jakubov v Doupovských horách zachytila kočku divokou. Autor výzkumu a snímku: Jan Matějů

válka na Ukrajině, všichni, kdo se přípravě návrhu věnovali, se trochu vyděsili. „*Politici teď budou mít úplně jiné starosti, než zachraňovat přírodu*“, znělo v kuloárech. A to také měli.

Návrh zákona ale nějakým „zázrakem“ zůstal na stole. A kuloáry později kolovalo, že to byly velké firmy, které NRL v evropské politické agendě udržely.

Bylo by naivní myslet si, že je k tomu primárně vedlo něco jiného než to, že už ve svých dlouholetých plánech a strategiích počítaly s výdaji na „zelenost“. Že dobře věděly, o kolik peněz by v případě zániku tohoto trendu přišly.

Jenže to nutně nemusí být špatně – byznys zkrátka naskočil na zelenou vlnu a je potřeba ho přitom korigovat tak, aby jeho obrovská hybná síla směřovala tam, kde reálně pomůže. O to se snažíme i v Refugiu.

CO DĚLÁME?

Jsme akciová společnost, která investuje do přírodně cenných pozemků v České republice. Jinými slovy – hledáme lokality, které slouží jako hotspots výjimečné biodiverzity, nebo mají potenciál k obnově. Tyto přírodní pozemky vykupujeme, abychom měli oporu a jistotu soukromého vlastnictví, a následně dle specifických potřeb každé jedné lokality zajišťujeme projekty revitalizace a vhodný management. Věrní názvu firmy se přitom snažíme vytvářet dostatečně rozsáhlé celky, kde bude ochrana přírodních fenoménů spolehlivě udržitelná.

Rozpínáme se od Šumavy přes Doupovské hory a Kokořínsko po Frýdlantsko,

Českou Kanadu a Bílé Karpaty. Pracujeme přitom s řadou biotopů – mokřady, rašeliníšti, slatinami, olšinami, řekami, rybníky a rozličnými typy luk. Mnohdy se v nich setkáváme s kriticky ohroženými druhy rostlin i zvířat.

Refugium vzniklo téměř přesně před rokem z popudu Prokopa Svobody, majitele a výkonného ředitele realitní kanceláře Svoboda & Williams. Jakožto celoživotní nadšený batracholog měl už o pár let dříve vizi, že prostředky nabyté podnikáním využije k tvorbě refugií pro druhy vázané na vodu.

Původně čistě volnočasový projekt ale brzy nabobtnal a začal nabírat pevnější obrysy – dnes máme v portfoliu 11 lokalit

PR Meandry Smědé z dronu. Řeka postupně ukrajuje nárazový břeh a nám se rozšiřuje paleta biotopů, které zde chráníme vlastnictvím. Foto: vlastní archiv

s celkovou výměrou přibližně 55 hektarů.

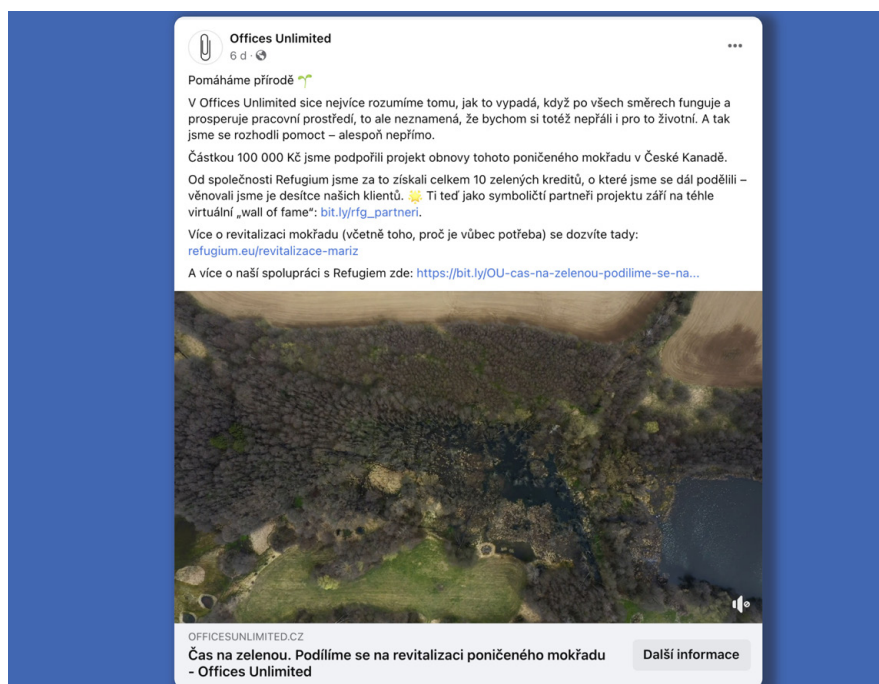
Postupnými akvizicemi „sušších“ biotopů se také pomalu (ale jistě) zbavujeme nálepek typu „pražský podnikatel, který zachraňuje žáby“.

Různorodost přízvisek, která se kolem nás rodí, odráží, jak moc jsme v „ochranářském prostředí“ neuchopitelným subjektem. Ani neziskovka, ani státní organizace, ani nadace, ale akciová společnost. I když nám to v mnoha ohledech komplikuje život, jsme přesvědčení, že právě takhle neobvyklá právní forma nás do budoucna zpřístupňuje korporátnímu světu. Rádi bychom vytvořili funkční praxi, jak do ochrany přírody zapojit soukromý kapitál a věříme, že tohle je ta cesta.

Proto souběžně s prací na lokalitách vyvíjíme také finanční instrumenty, jejichž prostřednictvím se korporátní svět může zapojit. Pro společnosti, které sdílejí vizi Refugia a zároveň disponují jistou dávkou kredibility, je možností nákup akcií. Naopak firmy, které chtějí podpořit pouze konkrétní projekt revitalizace, tak mohou učinit prostřednictvím nákupu dluhopisu.

GO GREEN OR GO HOME

Pravděpodobně si teď pokládáte otázku, co z toho firmy kromě dobrého pocitu mají. Investicí do Refugia získávají nástroj, jak dlouhodobě obohatit svá investiční portfolia o zelenou položku. A my věříme, že v příštích letech vznikne metodika, podle které budou banky při posuzování podmínek financování pracovat právě i s tím, zda

Příklad spolupráce. Zdroj: facebook.com/officesunlimitedprague

v účetnictví žadatele taková zelená položka figuruje či nikoliv.

Víra v takovouto budoucí praxi samozřejmě vyžaduje notnou dávku vizionářství a odvahy. Co ale funguje už teď, je práce se zelenou image. Společnostem, které se stanou našimi partnery, dokážeme dodat obsah, který je koncipovaný tak, aby s ním mohly dále pracovat.

Příkladem je nedávná spolupráce s firmou Offices Unlimited, která koupí dluhopisu investovala 100 000 Kč do našeho pilotního projektu revitalizace mokřadu v České Kanadě (refugium.eu/revitalizace-mariz).

Získala tak od nás symbolických 10 zelených kreditů, které po jednom rozdala desítky svých klientů. Ti je pak šířili dál, mezi své pracovníky.

REFUGIUM OČIMA EKOLOGA

Každý, kdo se už nějaký ten pátek pohybuje v ochranářských kruzích, nemůže si nevšimnout adaptivní radiace, která v komunitě propukla někdy kolem roku 1989 a dosud zjevně trvá. Jsme svědky speciace stále nových forem, rozšiřuje se diverzita a osobitost přístupů, s jakou nestátní subjekty zapojené do ochrany přírody k tématu přistupují.

Zdá se, že ochrana přírody a životního prostředí je stále se rozšiřujícím prostorem živeným společenskou poptávkou, směřováním světa, a nakonec snad i politickou vůlí (či minimálně tolerancí) v demokratic-

kém prostředí. Bez poměrně rozsáhlého uvědomění ve společnosti by se toto dít nemohlo.

A protože toto uvědomění už zjevně občasné zasahuje i zástupce byznysu, je vznik další nové formy vlastně na spadnutí. Doba si „zelenání“ prostě žádá, a radiace tedy pokračuje.

Byznys tak už zelená témata často nebojkotuje, ale naopak se snaží z vlastního proaktivního přístupu k „zelenosti“ udělat konkurenční výhodu. Nicméně případ, že by byznys sám vygeneroval ryze ochranářskou

entitu designovanou podle byznysových představ a pravidel, jsme tu ještě neměli. Refugium je sice v tuto chvíli spíše mecenášským projektem nezdolného optimisty, za příznivé konstelace se ale snadno může stát významným hráčem na vznikajícím trhu. **Přínejmenším dál zvyšuje diverzitu v ochranářském ekosystému. Pokouší se zabydlet snad právě se otevírající novou niku.**

NEPROŠLAPANOU CESTOU

Nechceme nikomu nalhávat, že nás v našem úsilí nedoprovází řada zvednutých obočí, vlastních pochyb a nejistot ohledně správnosti postupu. Drží nás ale robustní vize a podpora Prokopa Svobody, zakladatele Refugia, který do projektu vnáší řadu silných stránek. Patří k nim, mimo jiné, soukromé vlastnictví, finanční stabilita a nezávislost.

Výhody toho, že lokality, o které pečujeme, má Refugium v soukromém vlastnictví, není třeba vysvětlovat. Totéž platí pro finanční stabilitu, zde si ale jednu poznámku přece jen dovolíme: významně pozitivním přidruženým efektem je rychlost reakce, což bývá mnohdy kritické třeba při výkuech pozemků.

Zmíněná nezávislost pak znamená hlavně schopnost tvořivě reagovat na výzvy, chuť jít do neprozkoumaných oblastí a zlepšovat know-how.

Pro srovnání: prosadit nutné změny a novátorské přístupy je např. ve státní správě krajně obtížné – pro nechuť měnit nastavení

Lokalita, kterou to celé začalo: komplex mokřých luk, potočních a mokřadních olšin a „bobřího mokřadu“ v České Kanadě. Foto: vlastní archiv

systému, přesvědčení, norem nebo hierarchie. Byznys naopak reaguje na každou novost až dychtivým očekáváním, zkoumáním potenciálu, spolupracující podporou a hledáním konkrétních aplikací.

PŘÍKLAD MAŘÍŽE

Lokalitou, kde jsme v tuto chvíli nejdál, je Mařížský mokřad. Původní rašelinné mokřadní louky za pohraniční sudetskou vsí Mayres byly v roce 1973 meliorované systematickým odvodněním. Hned nato se ale ocitly za nově dimenzovanými dráty železné opony a hospodaření z roku na rok skončilo.

Za čas pak vzaly za své i zmíněné dráty a v jejich trase dál posílala „nová divočina“. Zásadní upgrade procesu divočení ale nedávno dodal bobr. Ucpal propustky v náspu bývalé železné opony a vytvořil dnešní středobod lokality, kterému říkáme „bobří mokřad“.

Vodní život pochopitelně na skvělou nabídku rychle zareagoval. V území tak dnes kupříkladu žije 10 druhů obojživelníků (mj. pro nás až ikonický čolek velký), vzácné druhy vážek; objevila se také řada ptáků. Za specialisty vázanými na vodní biotop přišli malí i větší predátoři a podle výsledků z fotopastí instalovaných ALKA Wildlife se zdá, že řada zvířat do území ráda zavítá i jen k odpočinku nebo z prosté zvědavosti. Bobr je zkrátka nejlepším biotopovým architektem a ostatní příroda jeho snažení naprosto rozumí.

Těž rozsáhlá olšina nad mokřadem je skvělá. Ne že by šlo o příkladně vyvinutou vegetaci, ale jako biotop funguje opět výborně. Interiér navíc nabízí čistou přírodní estetiku. Výrazně tomu pomáhá i čistá voda z převážně lesního povodí.

Velkým tématem jsou pak také louky, resp. zbylé fragmenty luk. Hned na začátku jsme se rozhodli pro obnovu hospodaření na loukách, obnovu vodního režimu a obnovu podmínek pro typickou biodiverzitu. V lokalitě tedy kombinujeme dva přístupy: samovolný vývoj „divočiny“ s řízenou péčí. V rámci péče jsme zavedli kosení přístupné mezofilní části louky a postupně i ruční kosení zamokřených partií. Nejcennější je fragment vzácné původní vegetace rašelinné ostřicové louky. Ačkoliv jde o pouhé stovky metrů čtverečních porostu, přežily zde dnes obecně ohrožené rostliny vachta trojlístá, bazanovec kytkokvětý nebo kozlík dvoudomý.

Čirá voda potoční olšiny. Foto: vlastní archiv

Není ale vše jen sluncem zalité a v lokalitě jsou i problémy, se kterými si příroda v dohledné době sama neporadí. Revitalizací, na kterou sháníme finanční prostředky mimo jiné i naším pilotním projektem (*psali jsme o něm v odstavcích s podtitulem Go green or go home*) se chceme vypořádat se socialistickým dědictvím v podobě několika kilometrů melioračních trubek stále odvodňujících původní mokré louky.

Starosti nám dělá i eutrofizace ze sousedních polí (více ale jako stará zátěž než akutně) a invaze netýkavky žláznaté z nových kůrovcových pasek v povodí. Aby bylo možné revitalizaci provést v ucelené souvislé ploše, přikoupilo Refugium k původním 7 ha další zhruba 3 ha drobných parcel v severní části území. Nejtít zde do kompromisu, který by zásadně snížil revitalizační efekt, mj. znamenalo podstoupit časově náročný proces směny hlavního melioračního příkopu ve vlastnictví státu. Věříme, že revitalizaci završíme půlstoletí radikálních proměn, vyřešíme stará poškození a zátěže, a otevřeme cestu k příznivější budoucnosti. Z neznámé a opomíjené lokality se respektem a spoluprací s přirozenými procesy stává přírodní klenot více než lokálního významu.

ZÁVĚREM

Refugium je věc nová a odvážná. Počáteční nedůvěra, se kterou se občas setkáváme, je proto bezesporu na místě. Pevně ale věříme, že dokážeme obstát. V přírodním ekosystému se stabilita z velké části odvíjí od symbiotických vazeb, jež jsou win-win

řešeními. A my doufáme, že se na bázi stejného principu podaří do českého prostředí integrovat i Refugium.

Snažíme se o podporu diversity – nejen v přírodě, ale i v cestách její ochrany. Budoucnost, ve které jdou stát, neziskový a soukromý sektor v ochraně a obnově přírody ruku v ruce, je totiž podle nás budoucnost velmi ambiciózní, ale dobrá. A potřebná. Podobně jako návrh NRL.

Významnou roli v osudu Refugia pravděpodobně sehraje i to, jak moc či málo se trefíme do nálady doby. Jinými slovy, zda je doba na styl, který Refugium přináší, doopravdy připravená.

V každém případě už v nynější „fázi 1“, ve které je hlavním investorem Prokop Svoboda a ve které hlavně poznáváme prostředí, učíme se a testujeme možnosti, je Refugium v českém prostředí ojedinělým počinem.

Nakonec to ale bude jedině čas, který finálně prověří, nakolik je naše „ekologická nika“ prostředím příznivým pro růst a prosperitu.

Ať žije business for nature!